

Op die verre, beregende aprilzondag in 1928 vierde ik mijn achtste verjaardag. Noch de cadeaus van de talrijke familie, die zich in ons bovenstadse appartement zou verzamelen, noch de feestmaaltijd met de reusachtige walnotentaart vulden mij met zoveel zoete verwachtingen als de middagwedstrijd op het nieuwe voetbalveld in Kustošija. Mijn vader, Antun Boroš, zou uitgerekend op mijn verjaardag de Zagrebse Academicus, onze universitaire vrijwilligersclub, tegen het beste studententeam van Boedapest opstellen. Als jonge student volgde hij Bučars colleges over voetbal, toen nog een nieuw en prachtig spel. Ook was hij een van de organisatoren van de beroemde interland, toen onze HAŠK¹ gehakt maakte van Budapesti Egyetemi Athletikai Club. De Hongaren waren al twee dagen eerder gearriveerd en verbleven in hotel Esplanade, dat men voor de studenten als een te luxueus onderkomen beschouwde. Terstond werden zij het doel van allerlei roddels. Rond drie uur 's middags, toen vader en ik, alle protesten van mijn moeder ten spijt, de vele gasten verlieten die nog amper de twee verdiepingen hoge taart hadden aangesneden, dienden zich al gebeurtenissen aan die het vermoeden wekten dat niets rondom deze wedstrijd goed zou aflopen. Zodra wij in de Daimler limousine stapten, die door het stadsbestuur aan mijn vader was aangeboden vanwege zijn plichtsgetrouwe inzet voor sport, bedekten de donkere wolken met ongebruikelijke snelheid de hemel. Harde, koude wind stak in vlagen op en een paar tellen later vielen dikke druppels van de zware voorjaarsregen op de auto. Al bij de eerste bocht beval vader de chauffeur om te stoppen. Hij wendde zich tot mij met een milde, vaderlijke stem waaruit de commandeertoon niet helemaal was verdwenen.

---

1 Afkorting voor Hrvatski Akademski športski Klub, Kroatisch Academisch Sportclub

‘Kunnen wij jou, Josip, toch niet beter terug naar huis brengen? Deze stortbui duurt zeker tot de avond, en dat vrolijke gezelschap heeft zich verzameld in de ontvangstkamer vanwege jouw verjaardag. Je zag dat moeder ook niet blij was...’

Mijn ogen liepen plotseling vol met tranen. Met trillende stem vroeg ik hem om mij zoiets niet aan te doen. Hij wist immers, vervolgde ik, dat ik al drie hele weken lang alleen voor deze gebeurtenis leefde en dat ik voor geen goud, laat staan een verjaardagsfeest, een belangrijke voetbalwedstrijd zou willen missen.

Even werd het stil, totdat de chauffeur Tvrtko, niet wachtend op de arbitrage van mijn vader, op het gaspedaal trapte en startte. Hij zei alleen:

‘Mijnheer Boroš, wij zijn al laat. Als deze regen aanhoudt, dan geef ik mijn regenjas aan de kleine.’ De goede oude plechtige chauffeur stond altijd aan mijn kant. Zelf had hij ook drie zonen die hij, naar verluidde, op alle mogelijke manieren plezierde.

Het nieuwe spelveld, niet ver van de bakstenenfabriek, was gemaakt uit rode droesem en omringd met twee rijen houten banken, als een soort primitieve tribunes. Achter de banken waren jonge acacia’s geplant en aan de noordkant had de universiteit een twintig meter lange barak gebouwd, met kleedkamers voor spelers. Vanwege de regen, die eentonig stroomde, waren er rondom het terrein nog geen tweehonderd kijkers. De meesten waren studenten, met een paar voetbalfijnproevers, een enkele nieuwsgierigaard en twee of drie journalisten van Zagrebse redacties. Over die laatsten ging de ronde dat zij meer om de modetrends gaven dan om de schoonheid van het in die tijd betrekkelijk nieuwe spel. Het kleine publiek perste zich onder de paraplu’s en klappertandde in de plotselinge en buitensporige aprilkou, zich waarschijnlijk afvragend of de wedstrijd in dit weer überhaupt door zou gaan.

Na een kort overleg met zijn spelers ontdekte mijn vader dat zij al aan de Hongaren hadden voorgesteld om het duel tot morgen uit te stellen, maar dat de tegenstanders dit moesten afslaan. Voor de volgende dag hadden zij namelijk al een wagon gereserveerd in de sneltrein naar Boedapest. Maar de regen was niet het meest ongunstige van de omstandigheden die de tweestrijd in gevaar brachten. Het slechtste bericht werd gebracht door een mollig blond jongetje. Hij kwam vertellen dat Kruno Vychra had laten weten dat hij ziek was met zware keelpijn, dat hij koorts had en thuis op bed lag. Vandaag kon hij niet optreden. Vychra was de enige legende van Zagrebs voetbal, de ster van de Academicus, de studentenamateurclub. Hij speelde geen competitie, maar trad vaak op tegen universiteitsclubs uit Praag, Wenen, Padua, Belgrado. Het was bekend dat HAŠK en Concordia al maandenlang streden om deze buitengewoon begaafde aanvoerder. Zodoende ging het geluid rond dat hij helemaal niet ziek was, maar dat hij had getekend bij een van deze twee clubs. Omdat hij geen andere keuze had, stelde vader in plaats van Vychra zijn bleke vervanger op, een zekere Cetineo. Deze studeerde al acht jaar rechten, maar bracht meer tijd door in stadscabarets en bars dan in studeerkamers of op het voetbalveld.

Nadat hij de spelers de regen in had gestuurd, ging vader op de houten bank naast de smeedijzeren kachel zitten, waarin ondergeschoven hout loeide. Hij leunde met zijn hoofd op zijn handpalmen en zuchtte machteloos:

‘Zonder Vychra zijn we verloren, mijn zoon. De Hongaren zullen ons vellen...’

Ik wilde dichterbij hem zitten, mijn arm om hem heen slaan en hem troosten met een uitspraak over de bezieling van de andere jongens, die buiten in de regen alvast de onaangename Hongaarse tegenstanders aan het begroeten waren. Maar ik werd onderbroken door een zacht gekraak van de houten barakdeur. Ik

keek op en loerde naar de binnenkomer, op dat moment nog onwetend over de wijze waarin uitgerekend hij een stempel zou drukken op het lange leven dat voor me lag. Het was een magere jongeman met voor die tijd iets te lang sluijk blond haar, een benig gezicht en twee levendige blauwe ogen, die jachtig de ruimte verkenden. Hij was iets langer dan één meter tachtig en zijn bewegingen kwamen enigszins onhandig en een beetje zenuwachtig over. Zijn stem was zacht en timide.

‘U bent professor Antun Boroš?’ vroeg hij, terwijl hij in de deuropening bleef staan. Water droop van zijn haren en van de doorweekte vuilgrijs gekleurde regenjas.

Vader knikte bevestigend en keek de jongeman niet begrijpend aan. ‘Ik heb gehoord dat uw aanvoerder u heeft laten zitten en ik wilde u helpen...’

‘Dit is een academische club van Zagrebse studenten...’, antwoordde vader, met trots in zijn stem over de waardigheid van zijn team.

‘Dat weet ik’, zei de vreemdeling rustig. ‘Maar dit is ook een club zonder enige serieuze aantekening of speelverplichtingen, wat betekent dat ik zou kunnen spelen en dat u daardoor niet in de problemen komt. Bovendien ben ik zelf ook in zekere zin een student ... ik heb drie jaar medicijnen gestudeerd in Praag en daar gevoetbald...’

Na deze woorden stak de geheimzinnige jongeman zijn hand in de zak van zijn lange vochtige regenjas en haalde er een boekje uit, dat, zoals ik het later te weten kwam, een *indeks*² was, en gaf deze aan mijn vader.

Vader bestudeerde het boekje. Hij keek lang naar de foto op de binnenkant van de kaft, sloeg de bladzijdes om en keek nogmaals naar de verregende vreemdeling, alsof hij overwoog zijn aanbod toch aan te nemen.

‘Angel Toth’, zei hij in gedachten verzonken, want dit was de naam van de jongeman, ‘geboren in 1905 in Opatija. U bent drieëntwintig jaar, hmm... hmm.. volgens uw leeftijd bent u een student, maar volgens de indeks ... U heeft niet meer dan twee tentamens afgelegd...’

‘Bij u spelen alleen uitmuntende studenten?’ Toth lachte erbij, alsof hij ervan uitging dat hij zou worden aangenomen. Maar mijn vader stond snel op, gaf de jongen zijn indeks terug, haalde zijn schouders op, pakte mij bij de hand en nam mij mee naar het voetbalveld.

De toeschouwers, die geduldig in de regen stonden, waren stil. Er was volstrekt geen reden voor geschreeuw, vreugde of gejuich. De Hongaren stonden al één nul voor en de bal was voortdurend aan onze helft van het veld. Zelfs wanneer de Zagrebse jongens de bal te pakken kregen en zich naar de Hongaarse helft bewogen, stortten dergelijke acties regelmatig ergens in het middenveld in, nog voor het zestien metergebied. Precies daar waar de aanvoerder ontbrak. Want, Cetineo bevond zich in de regel op de verkeerde plaats, of, als hij wonder boven wonder daar stond waar hij nodig was, verloor hij iedere bal in het duel met vaardige Hongaarse spelers.

Ik zat met vader op de bank naast de reservespelers, die waren gewikkeld in oud legerzeil, en keek naar het drama. Toen de Hongaarse studenten ook het tweede doelpunt maakten, porde ik vader met mijn elleboog en zei:

‘Waarom neem je die Toth niet?’

Vader, boos vanwege het tafereel op het veld, draaide zich naar mij toe en berispte mij woedend:

---

2 Studentenidentiteitsboekje waar onder meer de gehaalde tentamens en examens in vermeld staan